

การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

The Development of Social Capital to Build up a Strong Community

สุปราณี จันทร์สง¹, บุญทัน ดอกไธสง², สอาด บรรเจิดฤทธิ์³, บุญเรือง ศรีเหรียญ⁴

Supranee Junsong¹, Boonton Dockthasong², Sa-ard Banchirdrit³,

Boonrueng Sriharun⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก 3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/เทศบาลตำบล/เมือง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล/เมือง และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล/เมือง ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 444 คน ด้วยสูตรคำนวณของทาร์โร ยามาเน่

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่าโดยรวมที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับสูงสุดนั้นเนื่องจาก ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง ส่วนด้านระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้นเนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังขาดความรู้ 2) ปัจจัยทุนสังคมในความรู้เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก ภาพรวมตัวแปรส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก 3) แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ tel. 0819333132 E-mail Supranee23@hotmail.com

^{2,3} อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

⁴ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ tel. 081-8485194. E-mail boonrueng@vru.ac.th

¹ Ph.D Student, Public Administration President of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Pathum Tani tel. 0819333132 E-mail Supranee23@hotmail.com

^{2,3} Lecture, Public Administration President of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Pathum Tani.

⁴ Lecture, Faculty of Science and Technology of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Pathum Tani tel. 081-8485194. E-mail boonrueng@vru.ac.th

พัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่าการดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, ชุมชนเข้มแข็ง, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this study were to : 1. To study the development of social capital to build stronger communities in Saraburi and Nakhon Nayok Province. 2. To study the factors that influence the development of social capital to build stronger communities in Saraburi and Nakhon Nayok province. 3. A method to improve the factors that influence the development of social capital to build improved communities in Saraburi and Nakhon Nayok province. The quantitative research samples were 440 respondents by Taro Yamane's formula.

The research findings were as follows: The general states of the social capital development for strengthening 1) communities found that the levels of development in overall and 3 aspects were at a high level. By the immune system to community development, social capital of at the highest level is due. Social leaders play a key role in the implementation of social capital of all public activities and encourage the community to have a sense of self-reliance contemplate joint decision-making and responsibility. In their own communities Part of the learning community is the lowest level that the officers acted in community learning centers also lack the knowledge. 2) The social capital in the knowledge economy to build a strong community in saraburi and nakhon nayok An overview of the variable level. 3) The proposed guidelines for improvement the factors affecting the social capital development for strengthening communities composed the operation must be a holistic approach dependent on the primarily targets of sustainable development for self-reliance of community.

Keywords: Social Capital, Strong Community, Sustainable Development

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขันในเวทีโลก โดยนำแนวคิดการพัฒนาตามกระแสที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ คือ การพัฒนาแบบทุนนิยมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศ นำไปสู่ความทันสมัย ขณะที่ยุคโลกาภิวัตน์

มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนไทยทุกระดับ เปิดโอกาสการเรียนรู้อย่างไร้พรมแดน ขณะเดียวกันนำมาซึ่งค่านิยมที่มุ่งวัตถุ มุ่งความสะดวกสบายรวดเร็ว หากสังคมไทยปราศจากภูมิคุ้มกันที่ดีจะก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชน จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาสังคมไทยให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง พร้อมเผชิญสิ่งใหม่ๆที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันแนวคิดและความสำคัญของทุนทางสังคมเป็นที่ยอมรับขององค์กรพัฒนาระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก องค์กรความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ต่างก็ตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคมว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน (อินทร พิษิต ตานนท์ และเดชพล จิตยารักษ์. 2547) การบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด (สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. 2548) การแก้ปัญหาและฟื้นฟูให้คนไทยและสังคมไทยกลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน ยกตัวอย่างในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2550 ได้มีนักคิดและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านประเมินว่า การที่สังคมไทยยังคงดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีทุนทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับที่มีความเชื่อมโยงแน่นหนาอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีจุดเด่นหลายประการ อาทิ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ มีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ดังนั้น ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาและต่อยอดใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้วจะพัฒนาคนในชาติให้มีความสุข ประเทศชาติมีความสมดุลและเกิดความยั่งยืน (โกวิท พวงงาม. 2553) จากกระบวนการทัศน์ใหม่ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และความต่อเนื่องของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 เป็นการมุ่งเสริมให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์ความรวม มีกระบวนการเรียนรู้

จะเน้นการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา (โกวิท พวงงาม. 2553) ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนทางสังคมจะเป็นพื้นฐานหลัก โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาที่ผ่านมา มีการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่มีมากขึ้น (เบญจวรรณ นาราสัจจ์. 2552) สำหรับประชาชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน อันเป็นความก้าวหน้าของการเตรียมความพร้อมแก่ท้องถิ่นและชุมชนรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งจกต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะเน้นหน่วยการศึกษาที่ กลุ่ม ผู้บริหารและข้าราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มนักปราชญ์ ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัด ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจะทำให้เห็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ดั้งเดิมและ

เห็นถึงพัฒนาการของการขยายตัวของทุนทางสังคมได้อย่างชัดเจน อีกทั้งผู้ศึกษายังมุ่งศึกษาประเด็นของการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลสืบเนื่องมาจากการมีทุนทางสังคมเพิ่มหรือทุนทางสังคมใหม่ที่พึงจะก่อตัวขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก

วิธีการวิจัย

ระยะที่ 1 การจัดเตรียมวางแผนดำเนินการ คั่นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย การดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 2 การดำเนินงาน เป็นการสร้างเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ชนิดมีโครงสร้างแบบปลายเปิดและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ โดยนาแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป นำแบบสอบถามที่ได้นำไปทดสอบ (Tryout) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ

(Item Analysis) ของแบบวัดทั้งฉบับแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) เป็นรายด้านที่ได้จากการทดลอง (Tryout) จากนั้นนำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาค่าถ่วงเชื่อ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ตามแบบของครอนบราค ผลของการทดสอบความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) นั้น เท่ากับหรือมากกว่า .60 ซึ่งจากการนำแบบสอบถามไปทดสอบได้ค่าของความเชื่อมั่นเท่ากับ .887

ระยะที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย เป็นการจัดทำรายงานผลการวิจัยจากการสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลการวิจัยและการจัดทำข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

วิจัยใช้วิธีการเลือกออกแบบสอบถามเจาะจงผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบล เมืองในเขตนั้น ได้แก่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมือง ประธานสภาเทศบาลตำบลเมือง และปลัดองค์กรบริหารเทศบาลเมือง มี 13 ตำบล และอำเภอองครักษ์ มี 11 ตำบล และจังหวัดสระบุรี อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มี 6 ตำบล และอำเภอมวกเหล็ก มี 6 ตำบล โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแยกออกตาม องค์การบริหารส่วนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบโดยตรงในฐานะที่ท่านเหล่านั้นเป็นผู้บริหารจัดการดูแลและสวัสดิการต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมือง ประธานสภาเทศบาลตำบลเมือง และปลัดองค์กรบริหารเทศบาลเมือง ทั้งหมดจำนวน 444คน ด้วยสูตรคำนวณของทาโรยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย อาชีพ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามวัดตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาทุนสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 4 ระดับ เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งจำนวนตัวแปรในด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน ลักษณะของทุนสังคมในความรู้ ลักษณะของทุนสังคมในความรัก ลักษณะของทุนสังคมในความคิดดี ลักษณะของทุนสังคมในความเข้มแข็ง

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดตัวแปรที่มีต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตจังหวัดนครนายก และจังหวัดสระบุรี เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งจำนวนตัวแปรในด้านต่าง ๆ จำนวน 3 ด้าน คือ การรวมตัวของคนในชุมชน ระบบการเรียนรู้ของชุมชน ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอความร่วมมือกับผู้นำชุมชนหรือผู้บริหารชุมชนในองค์กรปกครองส่วนตำบลต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุนสังคม และโดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารเฉพาะในส่วนที่มีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

3. ระยะเวลาการเก็บข้อมูลครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 – เดือนกันยายน พ.ศ.2557

4. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและนับจำนวนให้เท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง กรณีที่แบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามใหม่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. วิเคราะห์หาความถี่ และค่าร้อยละ (Percentages)

2. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. วิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน การรวมตัวของคนในชุมชนระบบการเรียนรู้ของชุมชน ถูกนำมาตั้งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยได้สอบถามถามเจาะจงผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล และเมืองในเขตนั้น ได้แก่ นายกองค์การบริหาร เทศบาล เมือง ประธานสภาเทศบาล เมือง และปลัดองค์การบริหาร เทศบาล เมือง ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก จำนวน 444 คน โดยผู้วิจัยลงพื้นที่สอบถามด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วย 2 คน จนครบ 444 ชุด รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ค่าร้อยละ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	n=444	
	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	148	33.33
ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	148	33.33
ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	148	33.33
เพศ		
ชาย	297	66.90
หญิง	147	33.10
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	122	27.50
41 ปี - 50 ปี	175	39.40
51 ปี ขึ้นไป	147	33.10
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	62	14.00
ปริญญาตรี	293	66.00
ปริญญาโท ขึ้นไป	89	20.00
สถานภาพ		
โสด	152	34.20
สมรส	216	48.60
แยกกันอยู่/หย่าร้าง	43	9.70
หม้าย	33	7.40
รายได้ต่อเดือน		
15,000 – 22,000 บาท	214	48.20
22,001 – 35,000 บาท	144	32.40
35,001 บาท ขึ้นไป	86	19.40

จากตารางที่ 1 พบว่า ด้านอาชีพ เนื่องจากการสอบถามแบบเจาะจงผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงแยกตามตำแหน่งได้ดังนี้ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 148 คน ร้อยละ 33.33 ประธาน

สภาองค์กรบริหารส่วนตำบล จำนวน 148 คน ร้อยละ 33.33 ปลัดองค์กรบริหาร จำนวน 148 คน ร้อยละ 33.33 ด้านเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 66.90 และเป็นหญิง จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 33.10 ด้านอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 ปี - 50 ปี จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 ด้านการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบปริญญาตรี จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 ด้านสถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สมรส จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 ด้านรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 15,000 – 22,000 บาท จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 48.20

2. ผลการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ การรวมตัวของคนในชุมชน ระบบการเรียนรู้ของชุมชน และภูมิคุ้มกันให้ชุมชน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก

การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง		ระดับการพัฒนา		
		$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1	การรวมตัวของคนในชุมชน	3.06	1.228	มาก
2	ระบบการเรียนรู้ของชุมชน	2.64	0.912	มาก
3	ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน	3.11	1.231	มาก
รวม		2.94	1.124	มาก

จากตารางพบว่า สภาพการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับการพัฒนาทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน ($\bar{X}$ = 3.11) การรวมตัวของคนในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.06) และ

ระบบการเรียนรู้ของชุมชน ($\bar{X} = 2.64$)

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง นอกจากนี้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โปร่งใสและตรวจสอบได้นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญของทุนทางสังคม รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพให้กับประชาชนเพื่อให้ประชาชนหาความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีเครือข่ายความร่วมมือ และสร้างภาคีการพัฒนา สรุปได้ว่า การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก มีการพัฒนาทุนทางสังคมในรูปแบบของชุมชนเข้มแข็งในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ภายใต้ทางสังคมที่มีคุณธรรมเสียสละ ที่เป็นกลไกสำคัญส่งเสริมให้กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีการพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน ค้นหาศักยภาพและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนการที่ประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะผู้นำทางสังคมที่มีวิสัยทัศน์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือ และสร้างภาคีการพัฒนาทำให้เกิดความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายกภาพรวมตัวแปรส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 2.72$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุนสังคมในความรู้ ($\bar{X} = 2.74$) และพบว่า ทุนสังคมในความรัก ทุนสังคมในรู้ และทุนสังคมในความเข้มแข็ง ($\bar{X} = 2.71$) ตามลำดับดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง รวม 4 ด้าน

ปัจจัยการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง		ระดับการพัฒนา		
		$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1	ทุนสังคมในความรู้	2.71	0.837	มาก
2	ทุนสังคมในความรัก	2.71	0.820	มาก
3	ทุนสังคมในความรู้	2.74	0.842	มาก
4	ทุนสังคมในความเข้มแข็ง	2.71	0.832	มาก
รวม		2.72	0.833	มาก

ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ด้านทุนสังคมในความรู้ 1) ในทางเกษตรกรรมชุมชนมีความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนมีความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน 3) กองทุนและธุรกิจชุมชนมีความสามารถในการสั่งสมและบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม 4) ปรัชญา ศาสนา และประเพณีชุมชนมีความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา 5) ผู้นำทางศาสนาหรือพระนักพัฒนา ในวิถีชุมชนชนบทนั้นวัดเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมในการทำกิจกรรมทั้งหลาย แม้ว่าในปัจจุบันแก่นแท้และหลักธรรมของพุทธศาสนาจะไม่ใช่ที่สนใจ 6) ปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถ มีประสบการณ์ หรือมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต และ 7) ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน มีประสิทธิภาพ ชีวิตที่ยาวนานของผู้นำ ทำให้มีบทเรียนที่เกิดจากปัญหาแก้ไขปัญหา นำมาสู่การตัดสินใจ ด้วยฐานข้อมูลความรู้ ซึ่งเป็น

ฐานปัญญาอย่างแท้จริง

2. ทุนสังคมในความรัก พบว่า 1) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันโดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่ 2) การมีส่วนร่วมสถานะของชุมชนในเครือข่ายเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกันในฐานะของ “หุ้นส่วน” ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง หากการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในฐานะของชุมชนมิใช่การวางตัวเป็นเจ้านายเหนือประชาชน 3) มีวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างชุมชนในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกัน 4) การรับรู้มุมมองร่วมกันของชุมชนที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

3. ทุนสังคมในความดี พบว่า ชุมชนในพื้นที่ที่มีการปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมตั้งมั่นในการทำความดี เป็นพลเมืองที่มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมจากการทำกิจกรรมในชุมชนเพื่อปฏิบัติภารกิจส่งต่อความดีให้ผู้อื่นทั้งในชุมชนและสังคม สร้างพลังบวกในการกระจายและสร้างเครือข่ายในการทำความดีด้วยความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อสารสนเทศ เพื่อแผ่ขยายความดีซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบันให้ออกไปในวงกว้างอย่างยั่งยืน

4. ทุนสังคมในความเข้มแข็ง พบว่า ความรู้สึกไว้วางใจเชื่อใจ การฟังฟังกันในชุมชน และการร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มในชุมชนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมไทยมีความ

เข้มแข็ง ส่วนภาครัฐได้ผลักดันเร่งดำเนินการฟื้นฟูทุนทางสังคม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและการให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ของชุมชน การรักษากฎมีปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในส่วนของภาครัฐในพื้นที่มีชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน

4. แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก โดยใช้ข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน การรวมตัวของคนในชุมชนระบบการเรียนรู้ของชุมชน ถูกนำมาตั้งเป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งพบว่าการดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน ตลอดจนการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทุกระยะ การจัดการทุนทางสังคมควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญเรื่องของคุณค่า ศีลธรรม ความดีงามและการยกระดับจิตใจที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการทุนทางสังคมให้มีความยั่งยืน การจัดการทุนทางสังคมควรมีเป้าหมายเพื่อการมีอยู่ของทุนทางสังคม และเป็นเครื่องมือในการทำงานอื่นๆ แนวทางการปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมควรมีความเชื่อมโยงกับหลักพระพุทธศาสนาที่สั่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี เป็นการยกระดับจิตใจของปัจเจกบุคคล หน่วยงานภายนอกควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคม มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้มีความก้าวหน้า พัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติการ และมีการทำงานประสานระหว่างองค์กร ประกอบภายนอกคือหน่วยงานภาครัฐและองค์กรประกอบภายในคือภาคประชาชนในระดับปัจเจกบุคคลเพื่อยกระดับจิตใจของบุคคล และกลุ่มคนทำให้เกิดภาวะของความรัก ความสามัคคี ความ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกเอื้ออาทร และการพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อภาวะดังกล่าวกระจายไปยังระดับชุมชนทำให้เกิดการกระจายตัวของทรัพยากรอย่างทั่วถึง เป็นธรรมชาติให้ชุมชนได้รับทรัพยากรอย่างเพียงพอ เกิดพลังและความเข้มแข็งในการที่จะช่วยเหลือตนเอง และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้มากขึ้น และเพิ่มพูนทุนทางสังคม ที่เป็นทุนทางสังคมเดิม และทุนทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ และเกิดการจัดการทุนทางสังคมที่มีความยั่งยืนตลอดไป

สรุปทุนทางสังคมถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นโดยพบว่า ทุนทางสังคมระดับชุมชน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นำสู่ค่านิยมหรือบรรทัดฐานร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการพัฒนาสังคมผ่านการช่วยกันดูแลรักษา ตรวจสอบ และจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนอย่างเป็นธรรมนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักในการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง แนวคิด ภูมิปัญญาและวิธีการดำเนินการ ในกิจกรรมทั้ง เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทั้งในเรื่องความขัดแย้งในทางความคิด ความเชื่อ การดำเนินกิจกรรมระหว่างชุมชน องค์การ

วิจารณ์และสรุปผล

1) สภาพทั่วไปของการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับการพัฒนาทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ภูมิคุ้มกันให้ชุมชน และระบบการเรียนรู้ของชุมชน ตามลำดับ โดยที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับ

สูงที่สุดนั้นเนื่องจาก ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ ในชุมชนของตนเอง ส่วนด้านระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้นเนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังขาดความรู้ที่จะอบรมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้อย่างเหมาะสมจึงสอดคล้องกับงานวิจัย นภาพรณี หะวานนท์ (2549) การวิจัยการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นโครงการนำร่องเพื่อศึกษาว่าชุมชนมีกระบวนการสร้างและสะสมทุนทางสังคมอย่างไร มีทุนทางสังคมใดบ้างที่มีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชนทั้งนี้เพื่อให้ได้กรอบแนวคิด และดัชนีที่จะนำไปใช้ในการทำแผนที่ทุนทางสังคมของชุมชนต่างๆของสังคมไทย ชุมชนในพื้นที่ภาคกลางได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปสู่การผลิตที่หลากหลายเพื่อความยั่งยืน โดยอาศัยทุนธรรมชาติซึ่งมีความหลากหลาย ทั้งเรื่องที่ดิน น้ำ ป่าชายเลน พันธุ์พืชและสัตว์นานาชนิด ทำให้เกิดการสร้างอาชีพหลากหลายเพื่อลดการพึ่งพิงการผลิตเพียงอย่างเดียวที่ละมากๆ ตามแนวคิดการผลิตแบบนำเข้าทรัพยากรจากภายนอก นอกจากนี้ยังอาศัยทุนทางสังคมในการแก้ปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน ในรูปของการรวมกลุ่ม รวมทุน และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยมีทุนมนุษย์ทั้งที่เป็นผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่มีจิตสาธารณะ ร่วมกันแก้ปัญหาและพยายามสร้างทางเลือกใหม่ๆร่วมกันในชุมชน

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็ง มี 4 ด้าน คือ (1) ด้านทุนทางสังคมในความรู้มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้และภูมิปัญญา สมรรถนะของคนและผู้นำ และการวางแผนกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยสามารถทำนายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับกฤษฎ อุตตะมะเวทิน (2550) พบว่า ชุมชนไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ

แนวคิดหรือการปฏิบัติ การดำเนินงานไม่แตกต่างกันไปจากเมื่อครั้งยังไม่จดทะเบียน ลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองชุมชนมีความสอดคล้องกัน คือ สร้างความเข้มแข็งด้วยการผลิต โดยเน้นการใช้ทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอในครัวเรือนและชุมชนก่อน ผลผลิตที่เกินไปจากความต้องการบริโภคในชุมชน สำหรับการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนทั้งสองหมู่บ้านนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ประชาชนของทั้งสองชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านเหมือนกัน ทั้งนี้ตามแต่โอกาสจะอำนวยส่วนการเกี่ยวข้องและความร่วมมือของประชาชนทั้งสองหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือบริหารงานของหมู่บ้านเหมือนกัน แต่บ้านวังป่องซึ่งมีทรัพยากรชุมชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มากกว่า อีกทั้งมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน จึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีโอกาสมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน (สมลักษณะ ไชยเสรีฐ, 2549) ได้แบ่งแนวทางการจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลักคือ ด้านประชาชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านภาครัฐโดยการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการณ์ศรัทธา (2553) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการประสานงานช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมายโดยราบรื่นและรวดเร็ว ประหยัดเวลาในการทำงานให้น้อยลงและสามารถเพิ่มผลผลิตของงานมากขึ้นรวมถึงประหยัดเงิน วัสดุและสิ่งของในการดำเนินงานทำให้ทุกคนทุกฝ่ายมีความเข้าใจซาบซึ้งถึงนโยบายและ

วัตถุประสงค์ขององค์การได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นอุปการะให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จด้วยดีทั้งยังสร้างความสามัคคีธรรมในหมู่คณะและความเข้าใจอันดีเสริมสร้างขวัญในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

3) แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครนายก จากข้อค้นพบประกอบด้วยปัจจัย 6 ประการที่สำคัญคือ (1) การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ (2) การดำเนินงานมีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน (3) ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน (4) กระบวนการสร้างการเรียนรู้ควรมีการศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบและมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง (5) การพัฒนาชุมชนควรมีคณะกรรมการบริหารหรือผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ในการมุ่งพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ และ (6) ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่มีส่วนช่วยตั้งแต่ขั้นก่อตั้งตลอดจนการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทุกระยะ จึงสอดคล้องกับ เพ็ญประภา ภัทรานุกรม (2553) แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนที่แตกสลายเพราะภัยพิบัติธรรมชาติ เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีข้อเสนอหลายประการได้แก่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การสร้างเครือข่ายชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างผู้นำที่มีปัญญา มีแผนการพัฒนาชุมชนที่มาจากมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการกินและอยู่แบบพอเพียงตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในชุมชนด้วย

สอดคล้องกับ เมษา ศรีสมและคณะ (2558) ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร สังกัดสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคามโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก”และเมื่อแยกเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านลักษณะของงาน ปัจจัยด้านลักษณะขององค์กร ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานและปัจจัยด้านประสบการณ์จากการทำงานในองค์กร

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์โดยมีประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์เป็นที่ปรึกษา โดยได้ใช้กระบวนการเปิด ปรับ เปลี่ยน ให้กับผู้วิจัยจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1. ชุมชนควรรู้ที่จะพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมอย่างต่อเนื่องทางทุนสังคม เพื่อเชื่อมโยงบทบาทรอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาให้เกิดสังคมที่อยู่ดีมีสุข

2. การพัฒนาศักยภาพการพัฒนาทุนทางสังคมในชุมชนด้วยวิธีคิดเชิงระบบจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระดับความรู้และทัศนคติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง อาจเลือกศึกษาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน หรือในกลุ่มประชากรอื่น เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ และสร้างองค์ความรู้แบบองค์รวม ขณะเดียวกันก็สามารถศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร นอกจากที่ได้ศึกษาไว้แล้ว

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษา ด้านภาวะผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ/การเรียนรู้ ด้านเครือข่ายชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนในทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการในการนำไปปฏิบัติต่อไป

4. ควรมีการศึกษาเพื่อค้นหาทุนทางสังคมของชุมชนในลักษณะของการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ทุนทางสังคมที่ฝังลึกในชุมชน กับทุนทางสังคมที่ต้องการปลูกฝังและเสริมสร้างให้กับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- กฤษ อุตตมะเวทิน. (2550). *การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพ.ศ. 2548 กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด. วิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจวรรณ นาราสัจจ์.(2552). *ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน*. ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2010). *การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนประสภักย์พิบัติ* สีนามิ : กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา. *วารสารร่วมพฤษภา ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2010*.
- เมษา ศรีสมนาง สีดา สอนศรี และยุพา คลังสุวรรณ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสังกัดสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 34 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ.2558*. หน้า 166-175.
- รัตนภรณ์ ศรีพยัคฆ์. (2553). *เทคนิคการประสานงาน*. เอกสารความรู้ สตร. สถาบันราชานุกาฬสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). *การศึกษาทางเลือกโลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ. (2549). *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2545). *รายงานการดำเนินงาน เล่ม 2 เรื่อง 37 เดือน กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม*. กรุงเทพฯ : แปลนพรีนติ้ง.
- อินทร พิชิตตานนท์ และเดชพล จิตยารักษ์. (2547). *ชุมชนเข้มแข็ง : หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม 2547*, 3 (มกราคม – กันยายน) : 35.